

Transpoziția și diferențierea semantică

Transposition and semantic differences

Angela Copacinschi,

lector, Catedra de limbi și literaturi

romanice,

Facultatea de Limbi și Literaturi

Străine,

UPS „ Ion Creangă”, Chișinău

Rezumat

Transpunerea, cunoscută în mod obișnuit drept transpoziție, marchează dovada egalității funcționale între natura elementelor și diversitatea lor în interiorul frazei. Rezumând aceste observații, putem spune că cel puțin categoria adjectivului are unele asemănări cu numele, prin caracteristici semantic-pragmatice, în special în ceea ce privește capacitatea de subdiviziune. Semantic, adjectivele sunt folosite pentru a caracteriza un substantiv care desemnează o persoană sau un obiect în termeni de calitate. Trebuie remarcat faptul că adjectivul nu este singura modalitate de exprimare a calității unui obiect. Limba franceză posedă mai multe moduri de evidențiere a calității unui obiect; de exemplu, un substantiv folosit în postpoziție pentru obiectul desemnat, un complement adnominal, o propoziție relativă.

Cuvinte-cheie: transpoziție funcțională, transpoziție lexicală, mijloace de transpoziție, modificarea formei, transfer intercategoriale.

Abstract

The translation usually known as transposition marks the evidence of the functional equality among the elements of the nature and the diversity inside the phrase. Summing up these notices we can say that at least the category of adjective has some

similarities through semantic-pragmatic characteristics, particularly the ability of subdivision. Semantically, adjectives are used to characterize a noun designating a person or an object in terms of quality. It should be noted that the adjective is not the only way express the quality of an object. French language has multiple ways of highlighting the quality of an object, for example a noun used in postposition towards the determined term, an adnominal complement, a relative sentence.

Keywords: functional transposition, lexical transposition, means of transposition, change of form, interclass transfer.

Transpoziția funcțională

Dacă e să revenim la transpoziția funcțională în limba franceză, tratarea clasică a transferurilor intercategoriale se deschide câteodată în limitele conceptelor dezvoltate în cadrul lingvisticii generale geneveze [2, p. 387; 3, p. 301], dar raportarea ei la lexicologie rămâne totuși pertinentă. Se pare că transpoziția lexicală evoluează spre o interpretare sintactică. Noțiunea de „transpoziție” se bazează pe stabilirea unei echivalențe, în mare parte funcțională, cu părțile de vorbire de bază.

Tipurile de transpoziție funcțională

În continuare, vom opera cu următoarele abrevieri: N – nume, V – verb, A – adjectiv, D – adverb.

În cazul transpoziției *courage* (N) – *courageux* (A) distingem trei elemente: clasa de pornire, sau transponentul (*courage*, N), clasa de sosire, sau elementul transpus

(*courageux* – A), și mijlocul de transpunere, sau transpozitorul (sufixul *-eux*).

În principiu, cuvintele din categoria părților esențiale de vorbire (N – nume, V – verb, A – adjectiv, D – adverb) pot fi transpuse în funcția tuturor celorlalte părți de vorbire.

În continuare, prezentăm cele douăsprezece tipuri principale de transpoziție.

		Clasa de sosire			
		N	V	A	D
N	-		1. N → V <i>clou</i> → <i>il cloue</i>	2. N → A <i>métal</i> → <i>métallique</i>	3. N → D <i>nuit</i> → <i>nuitamment</i>
V		4. V → R <i>il monte</i> → <i>montagne</i>	-	5. V → A <i>il excèlle</i> → <i>excellent</i>	6. V → D <i>il parle</i> → <i>en parlant</i>
A (adj.)		7. A → N <i>beau</i> → <i>beauté</i>	8. A → V <i>rouge</i> → <i>il rougit</i>		9. A → D <i>clair</i> → <i>clairement</i>
D (adv)		10. D → A <i>jamais</i> → (<i>le</i> <i>grand jamais</i>)	11. D → V <i>tard</i> → <i>il</i> <i>s'attarde</i>	12. D → A <i>bien</i> → <i>un homme bien</i>	

Putem adăuga aici și transferul cuvintelor autonome în funcțiile cuvintelor ajutătoare. De exemplu: *aide* (ajutor) – *à l'aide de* (cu ajutorul) (N – R); *plein* (plin) – *plein de* (plin de); *avec* (A – R) etc., precum și transpoziția cuvintelor ajutătoare în clasa cuvintelor independente: *le pour* (pentru) și *le contre* (contra) (R–N); *voter pour* (a vota pentru) (R – D).

Mijloacele de transpoziție

Indicele formal al transpoziției se numește *transpozitor* [2, p. 161] sau, apud L. Tesnière, *translativ* [4, p. 132].

Toate procedeele gramaticale pot fi utilizate în calitate de mijloace de transpoziție.

Grupându-le, obținem următoarele mijloacele de transpoziție [1, pp. 50- 56]:

Forma 1: Schimbarea formei cuvântului (flexiuni, aglutinare, derivare).

Forma 2: Schimbarea funcției cuvântului fără modificarea formei. Ea este indicată de către împrejurări.

Derivarea improprie (conversia) este o manifestare tipică a acesteia.

Forma 3: Întrebuițarea cuvintelor ajutătoare (articole, prepoziții); de exemplu, formele prezentate mai jos: *de bonté* – *de bunățate* (*bon* – *bun*); *avec attention* – *cu atenție* (*attentivement* – *atent*).

Forma 4: Întrebuițarea cuvintelor desemantizate, care, în mod accidental, în anumite poziții, iau funcția de instrumente gramaticale. De exemplu: *plein de bonté* – *foarte bun la suflet* (*bon* – *bun*); *d'une oreille attentive* – *cu atenție*; *attentivement* – *atent*.

Forma 5: Supletivitatea lexicală (întrebuițarea cuvintelor având rădăcini diferite și exprimând aceeași idee). De exemplu: *tomber* – *a cădea* (verb), *chute* – *cădere* (substantiv); *vide* – *vid* (adverb), *rapide* – *rapid* (adjectiv).

Particularitățile sistemului de formare a cuvintelor în limba franceză face ca acest procedeu să fie extrem de frecvent:

(transpoziția N – A) *an* „an” – *annuel* „anual” (acesta fiind un caz de conversie morfologetică), dar *semaine* „săptămână” – *hebdomadaire* „hebdomadară”, „săptămânal” (este deja un caz de supletivitate) [https://books.google.md/books?id=NckUAAAIAAJ&pg=PA209&lpg=PA209&dq=ARRIVE,+M.,+;CHEVALIER,+J.+Cl.+La+grammaire.+Lectures.+Paris+:+1970].

Aceeași transpoziție poate să se realizeze cu ajutorul diferitor mijloace, ceea ce lărgeste sinonimia lingvistică. În cele ce urmează, abrevierile cu care vom opera sunt F.N.1 – Forma numărul 1, F.N.2 – Forma numărul 2, F.N.3 – Forma numărul 3, F.N.4 – Forma numărul 4, F.N.5 – Forma numărul 5. De exemplu:

1) N (*bonté*) – *bunătate* Adj.; *de bonté* – *bun* (N3); *plein de bonté* – *foarte bun*;

2) Adj (*attentif*) – *atent* Adv. (*Elle l’écoutait attentive* – *Ea asculta atentă* (F.N.2). Paralel, se atestă și următoarele forme de transpoziție: *attentivement* – *atent* (F.N.1), *avec attention* – *cu atenție* (F.N.3); *d’une oreille attentive* – *cu atenție* (F.N.1);

3) A *vieux* – N: *vieillard* – *moșneag* (F.N.2); *un vieux* – *un bătrân* (F.N.3). Aici, anume articolul servește drept actualizator: *un vieil homme* – *un om bătrân* (F.N.4), *om* fiind considerat cuvânt desemantizat.

Aplicând diverse forme de transpoziție, putem realiza transferul oricărui cuvânt în altă clasă funcțională. De exemplu, putem

deriva de la cuvântul *nuit* forme cu valoare substantivală, verbală, adjectivală sau adverbială, după cum urmează:

N. *la nuit* (*noapte*);

V. *il fait nuit* (*e noapte*); F.N.4 – verbul este desemantizat);

Adj. *De nuit* (*de noapte*); F.N.3 – prepoziția *de* este transpozitorul);

Adv. *Nuitement* (*în noapte*); F.N.1;

În exemplul *Il travaille la nuit* – *El lucrează noaptea*, F.N.2, numai anturajul arată funcția cuvântului [4, p. 25].

Să observăm cum se manifestă acest fenomen în limba română: *La nuit est belle et il travaille la nuit* – *Noaptea este frumoasă și el lucrează noaptea*.

Lingviștii francezi atribuie rolul esențial în schimbarea funcției semnului lingvistic articolului, în calitate de actualizator, pierderii sau obținerii lui în procesul substantivizării sau adjectivizării.

Cele expuse mai sus prezintă unele încercări de a contribui la rezolvarea unor probleme importante ale fenomenului lingvistic numit *transpoziție*, care este un procedeu de utilizare a unor unități lexicale în funcția altora și un mijloc eficient de completare a vocabularului.

O experiență de mobilitate academică

Bibliografie

1. Arrivé, M., Chevalier, J.Cl., *La grammaire. Lectures*, Paris, 1970.
2. Bally, Ch., *Obșciaia lingvistica i voprosi frantuzscogo iazîca*, Moscova, Vîschaia școla, 1955, p. 397.
3. Frei, H., *La grammaire des fautes*, Paris, Editions Nathan, 1982, p. 301.
4. Шигаревская, Н., *Очерки по современной французской разговорной речи*, Ленинград, 1970.
5. <https://books.google.md/books?id=NcKUA AAAI AAJ&pg=PA209&lpg=PA209&dq=ARRIVE,+M.,+;CHEVALIER,+J.+Cl.+La+grammaire.+Lectures.+Paris+:+1970=false> (vizitat la 25 aprilie 2018).
6. <https://books.google.md/books?id=NcKUA AAAI AAJ&pg=PA209&lpg=PA209&dq=ARRIVE,+M.,+;CHEVALIER,+J.+Cl.+La+grammaire.+Lectures.+Paris+:+1970> (vizitat la 15 mai 2018).

Experience of academic mobility

Aliona Zgardan-Crudu, doctor în filologie, conferențiar universitar, Catedra de limbă română și filologie clasică, Facultatea de Filologie, UPS „Ion Creangă”, Chișinău

Rezumat

În perioada 22-27 aprilie 2018, în cadrul mobilității academice, am predat un curs la Universitatea de Vest din Timișoara (UVT), Facultatea de Litere, Istorie și Teologie, la programul de masterat *Tendințe actuale în studiul limbii române*.

În timpul aflării mele la UVT, am discutat cu decanul Facultății de Litere, Istorie și Teologie, conferențiar universitar doctor Dana Percec, cu mai mulți profesori despre activitatea științifică și didactică universitară, am participat la mai multe evenimente științifice și culturale, printre care *Erasmus Staff Training Week, 5th edition (23rd-27th April 2018)*, conferirea titlului Doctor honoris causa distinsului scriitor, eseist, estetician, istoric al artei, stilist al limbii române Andrei Pleșu.

Abstract

In the period of 22-27 April 2018, in the academic mobility, I have taught a course at the University of Timișoara in the Master's program *Current trends in the study of Romanian language*.

During my stage, I have discussed to the Dean Philological, Historical, Theological Faculty Dana Perce. Also, I talked with other